

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Petra Huppertová

Analýza románu - Theun de Vries, Ženojed

Olomouc 2014

Vedoucí práce: **Mgr. Jaroslav Vala, Ph.D.**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 23. 3. 2014

.....
Podpis

Děkuji Mgr. Jaroslavu Valovi, PhD., za odborné vedení bakalářské práce, poskytování cenných rad a připomínek a své rodině za trpělivost a obětavost v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod	5
1 Bibliografické a biografické údaje	6
1.1 Nizozemská literatura	6
1.2 Biografie autora	8
1.3 Aspekty autorova díla	8
1.4 Bibliografie autora	9
2 Literární druh (žánr)	12
3 Tematický plán	14
3.1 Děj	14
3.2 Motivy v díle	18
3.2.1 Motiv smrti a nemoci	18
3.2.2 Motiv lásky	20
3.2.3 Motiv erotiky	21
3.2.4 Motiv rodiny	22
3.2.5 Motiv strachu	23
3.3 Téma postav	24
3.3.1 Charakterizace hlavních postav	25
3.4 Téma prostředí	27
4 Kompoziční plán	29
5 Jazykový plán	33
Závěr	36
Použitá literatura a zdroje	38
Přílohy	40

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabýváme analýzou a interpretací historického románu *Ženojed* méně známého nizozemského autora Theun de Vriese. Informací o tomto autorovi v naší české literatuře a zdrojích nacházíme omezené množství, spíše strohé informace. Proto při jeho biografii vycházíme z více zdrojů.

Toto téma bylo voleno, přiznávám, náhodně. Při nostalgickém úklidu mé dívčí knihovny u rodičů mi zůstala v ruce kniha se zvláště znějícím titulem i jménem autora. Prvotním podnětem knihu číst se stala touha dozvědět se více.

Cílem mé práce je tedy rozbor konkrétního románu, jemuž předchází seznámení se s dějinami národní literatury autora a autorem.

Bakalářská práce je strukturována do tří částí.

V první části seznámíme čtenáře s historií nizozemské literatury a samotným ne příliš známým autorem. Budeme se zabývat významnými osobnostmi různých literárních žánrů této země, vymezením čtenářské obce či "holandským jazykem". Dále také tím, jakým způsobem získáváme povědomí o této literatuře tady u nás – která nakladatelství či překladatelé se zasloužili o to, že nám tato evropská literární díla nejsou neznámá. V biografii autora se dozvíme, že byl jistou dobu kritizovaný za spolupráci s komunistickou stranou, ale kritika se nevyhnula ani dílům historickým. Zpočátku byla kritika negativní, záhy se jednalo o pozitivní. Všechna jeho díla reagují na období, ve kterých je psal. Byl milovníkem umění a jeho romány tomu odpovídají. Setkáváme se v nich se známými spisovateli, malíři, hudebníky a jejich díly. Ani *Ženojed* není výjimkou.

Druhá, hlavní část se věnuje samotné podrobné analýze a interpretaci románu *Ženojed* z žánrové, tematické, kompoziční a jazykové strany. V žánrové části zařadíme dílo do kategorie historického románu a tento pojem definujeme. Tematická výstavba díla, postav a prostředí předloží konkrétní ukázky včetně seznámení s dějem. Kompoziční a jazykovým plánem dotvoříme komplexní strukturu románu.

Třetí část tvoří samotný závěr mé práce.

1 Bibliografické a biografické údaje

1.1 Nizozemská literatura

Nizozemskou literaturu nemůžeme v rámci Evropy považovat za malou literaturu. Oficiálně se totiž jedná o písemnictví dvou národů, Nizozemců (nesprávně nazývaných Holanďanů, podle provincií Severní a Jižní Holandsko), a Vlámů, kteří tvoří část belgického království. Jedná se tedy o více než 22 milionů možných čtenářů, kteří činí z nizozemské literatury v porovnání s například českou, literaturu spíše středně velkou. (Sedláčková, 2008)

Dříve jsme se častěji setkali s označením literatura holandská. Jazyk, ve kterém je psaná má mnoho variant pojmenování: nizozemština, holandština, vlámsština. Jedná se ale vždy o jeden spisovný jazyk. Až v posledních letech se u nás používá název Nizozemí, týkající se území hovořícího nizozemsky. (Sedláčková, 2008)

První nizozemsky napsanou větou datujeme k 11. století. Dává se tušit, že před tím, než vzniklo nizozemské písemnictví, existovala již nizozemská slovesnost. Další památky nizozemské literatury vznikaly ve 12. století ve Flandrech¹, v Brabantu² a Limburku. (Krijtová, 1998)

Nejstarším básníkem byl Heinric van Veldeke. Psal v tehdejší lokálně zabarveném jazyce Nizozemí – limburgské dietsch. Během nadcházejících staletí dochází celosvětově k prudkému rozvoji věd a umění a tímto vývojem prochází i samotná nizozemština. Vzhledem k bouřlivějšímu rozkvětu je poté 17. století nazváno „zlatým věkem“. Tvůrcem a zakladatelem zdejší moderní prózy považovaným za jednoho z mála klasiků byl Eduard Douwes Dekker píšící pod pseudonymem Multattuli v 19. století. (Hegr, 1967)

Moderní nizozemská literatura počátku 20. století většinu literátů soustřeďovala do různých hnutí kolem časopisů, kterých v Nizozemí vycházelo velké množství. Tento trend je patrný až dodnes. Próza byla zprvu pod silným vlivem Zolova naturalismu³. Rysem nizozemských hnutí bylo brzké rozštěpení a jejich členové poté zakládali vlastní časopisy s novými postoji autorů. Heslo „umění pro umění“ bylo nahrazeno heslem „umění pro společnost“. Pouhá hrstka spisovatelů se k žádnému seskupení nepřidala. (Hegr, 1967)

První světová válka území Nizozemí nezasáhla, ale její atmosféra v nizozemském dění byla patrná. Časopisy srší kritikami a polemikami literárních děl. Začátkem čtyřicátých let

¹ Region zhruba odpovídající části území Belgie, Nizozemí a Francie. – www.wikipedia.org

² Vévodství rozdělené dnes mezi Belgii a Nizozemí. – www.wikipedia.org

³ Umělecký směr snažící se o podání nezkreslené reality, významným znakem je pesimismus. – Malý encyklopedický slovník

přerušila literární život druhá světová válka. Většina autorů odmítla stát se členy kulturní komory organizované okupanty a ztratila tím možnost publikovat. Kratší literární útvary (poezie, krátké povídky) bylo možno vydávat pouze ilegálně (v ilegálním tisku vyšly i povídky Theuna de Vriese). Většina autorů činných v odboji tedy vydala svá díla až po válce. Byla to řada deníků, vzpomínkových prací, které mohly být autentickými záznamy či ego – dokumenty. Brzy se od nich upustilo. (Krijtová, 1998)

Po námětové krizi padesátých let se rozrostla literatura poznamenaná válečným traumatem a to i v dílech mladších autorů, kteří válku sami nezažili a znali ji pouze ze vzpomínek druhých. Silněji se projevuje periodizace do kratších období s více tvůrčími generacemi. Šedesátá léta jsou ve znamení děl, která jsou sexuálně orientovaná a velmi otevřená. V dalších desetiletích je na výsluní postmoderní a postmodernistická próza a dochází k masivnímu nástupu řady debutantů. Zásadně na sebe upozorňují ženy. (Krijtová, 1998)

Nizozemská literatura má velmi málo klasiků světového jména. Nizozemsko ani Vlámsko nedisponuje žádným opravdu světově proslulým literátem. Přesto zde najdeme několik autorů, kteří překročili hranice Nizozemska a Belgie a dali by se s ohledem na jejich význam i rozsah díla označit za žijící či nedávno zesnulé nizozemské klasiky. Řadu let se jim daří pronikat na náš knižní trh. Tato literatura se stala v poslední době poměrně oblíbenou v českých vydavatelstvích. Obzvláště některá vydavatelství (např. Argo, Mladá fronta, Nakladatelství Lidové noviny, Odeon, Paseka), se ujímají u nás bohužel zatím jen málo známých nizozemských autorů. V rozmezí zhruba deseti posledních let dle statistik každým rokem vychází až deset literárních titulů přeložených z nizozemštiny. Zde svou zásadní roli sehrávají výborní čeští překladatelé (zvláště pak Olga Krijtová). Finančně také rozvoji významně přispívá Nizozemský literární produkční fond, který podporuje většinu překladů kvalitních nizozemských děl. Neméně důležitý je ale samozřejmě i zájem čtenářů o menší evropské literatury, bez nichž by překladatelské snažení nemělo smysl. (Sedláčková, 2008)

Nizozemská jazyková oblast má zcela jistě co nabídnout. Projevuje se to obrovskou literární produkcí, zájmem místních čtenářů o literární dění (různé literární přílohy novin, autorská čtení, literární festivaly). V Česku se literární povědomí o této oblasti zvyšuje velmi pomalu. (Sedláčková, 2008)

1.2 Biografie autora

Theun de Vries ⁴ se narodil 26. dubna 1907 ve Veenwoudenu (fríský rodák) v Nizozemí ⁵. Vlastním jménem se jmenoval Theunis Uilke. Nizozemský oblíbený pokrokový spisovatel, kritik, básník a prozaik studoval na gymnasiu a původním povoláním byl knihovník, záhy se již věnoval pouze literatuře ⁶. Během okupace ho za činnost v odboji a vydávání ilegálního časopisu uvěznil v koncentračním táboře. Po druhé světové válce procházel tzv. „romanticko-heroickým“ obdobím života a tvorby, mapoval úsilí lidstva o osvobození z útisku. V tomto období ve svých knihách vyzdvihoval svobodu, statečnost a pevnost charakteru proti diktatuře a fanatismu. Díla z tohoto období jsou společensky silně angažovaná. Čelil mnoha kritikám, protože ve třicátých letech hledal spásu před fašismem v komunistické straně. Nebylo mu to zapomenuto, přestože z ní později vystoupil. Den po jeho smrti vyšlo v novinách in memoriam kritika Keese Fense, ve kterém mimo jiné stálo: „*Jeho málo původní styl a houževnaté lpění na komunismu stály dlouho v cestě kritickému přijetí.*“ ⁷

Zemřel 21. ledna 2005 v Amsterdamu, ve věku nedožitých 98 let. Patří k nejčastěji překládaným nizozemským autorům 20. století a za své dílo byl také odměněn řadou literárních cen ⁸. (Heger, 1967; Krijtová, 1998; Krijtová, 2005)

1.3 Aspekty autorova díla

Debutoval básněmi *Terugkeer* (1927, Návrat) a *Westerschenachten* (1930, Západní noci) a poezii psal po celý svůj život. Jeho hlavní význam ale tkví ve výpravné próze. Románovým debutem je *Rembrandt* (1931), překládaný Františkem Hellerem (1936). Román prošel palbou značné kritiky hlavně kvůli historickým nedostatkům (další historické romány již měly kritiku pozitivní). Do té doby vydal pouze *Fríské ságy* (1925) a několik povídek. (Juriček, 1978)

V románech Theuna de Vriese jsou hlavními postavami silné osobnosti, především malíři, hudebníci, většinou historicky známé (př. Vincent van Gogh, Rembrandt van Rijn, Guy de Maupassant, Karel V. a další). Jsou to hluboce fundované biografické příběhy často

⁴ Obrázek č. 2 - Přílohy

⁵ Obrázek č. 4 - Přílohy

⁶ Obrázek č. 1 - Přílohy

⁷ KRIJTOVÁ, Olga. *Bulletin 2005/1, Společnost pro šíření vlámské a nizozemské kultury NE-BE s. 8*

⁸ Obrázek č. 5 - Přílohy

značného rozsahu. Zodpovědně v nich přistupuje k líčení historických událostí a snaží se dobrat podstaty smyslu lidského konání a bytí. Vyznačuje se mimořádnými vypravěčskými schopnostmi a právě díky nim se řadí k velmi populárním autorům u čtenářů v Holandsku i zahraničí. Žánrově ho lze tedy označit především za romanopisce a můžeme říci, že se pokusil ve svém díle snad o všechny žánry. (Krijtová, 1998; Juriček, 1978)

Celé Vriesovo dílo provází motiv smrti. Počáteční tvorba byla tematicky zaměřena na lásku, hudbu a domov (př. *Kachlíky krbu*, 1941). Třicátá a čtyřicátá léta se nesla ve znamení odboje, zápasu o lidskou svobodu a důstojnost (př. *Svoboda chodí v rudém šatě*, 1946; *Bij vlky, pastýři*, 1946). V padesátých letech se autor vrátil k tématům, která převládala v počátcích (př. *Fríský dostavník*, 1948; *Fuga času*). Proud historických románů patří k těm nejznámějším v jeho tvorbě (př. *Dívka s rudými vlasy*, 1956; *Vincent v Haagu*, 1963).

V každém z historických biografických románů autor otevírá různá období nizozemských dějin. Theun de Vries ve svých dílech vychází ze známého historického materiálu, ale vedle zpracovávání a interpretace daných skutečností současně využívá své představivosti. Jeho román *Haydnova hlava* (1988), napsal v 81 letech, byl detektivní prvotinou, ve které se stává motivem zločin (mimo jiné je zde popsáno i zneužití rasových teorií a fašismus, na jehož nebezpečí již od třicátých let upozorňoval). Předchozí díla zločin sice obsahovala, ale pouze ve formě pozadí, momentů, atmosféry (zvláště práce z období válek a bojů). Celkem vzato není tedy první detektivka „*bizarním obratem v dosavadním díle*“⁹ jak autor tvrdil při jejím vydání. Je spíše vyústěním dřívějších děl. Znovu se také vrací k poezii (*77 básní*, 1984). (Krijtová, 1990)

1.4 Bibliografie autora

Theun de Vries, ač u nás není příliš známý, byl autorsky velmi plodný. Jeho kompletní bibliografie čítá přes 130 děl, která byla vydána převážně v Nizozemí. Záměrně zde tedy v jeho bibliografii uvádím pouze díla přeložená a dostupná v naší zemi.

⁹ KRIJTOVÁ, Olga. *Haydnova hlava, Doslov ke knize Haydnova hlava 1990*

*Díla Theuna de Vriese vydaná v letech 1938 - 2005 v tehdejší Československu, České republice*¹⁰:

Rembrandt, 1931, č. 1938; překlad František Heller

Životopisný román popisující na základě dostupných materiálů poslední léta známého malíře. Jelikož mnoho informací o tomto malíři není známo, autor si je sám doplnil. Dílo bylo kritizováno (historické nepřesnosti).

Svoboda chodí v rudém šatě, 1946, č. 1948 překlad Marie Polívková

Příběh mladého, černošského umělce na ostrově z doby zrušení otroctví ve francouzských koloniích v 18. století.

Strašidlo obchádza Evropu (slovensky), 1950; překlad Júlia Májeková

Bij vlky, pastýři, 1946, č. 1952; přeložil Jan Hruška

Román z babylonského starověku.

Dívka s rudými vlasy, 1956, č. 1959; překlad Olga Krijtová

Dramatický příběh mladé holandské studentky, která padla v boji proti německým okupantům.

Dívka s rudými vlasy, 2. vydání

Pan mezi lidmi – Svatební píseň pro Swaantji; 1954, 1956; č. 1960; překlad Olga Krijtová; 496 s.

Zápas mimořádně nadaného jedince se společností konce 19. století.

Svadobná píseň pre Swaatje (slovensky); 1963; překlad Júlia Májeková

Křest ohněm; 1948 – 54, č. 1964; překlad Olga Krijtová

Trilogie, životopisný román dvou velikánů 19. století – Marxe, Engelse z období revolučního roku 1848.

¹⁰ Dostupné z: <http://vries.php5.cz/index.html>

Kardinálske moteto (slovensky), 1962, s. 1966; překlad Júlia Májeková

Román o hudbě z prostředí středověké Itálie. Bývalý nizozemský nevolník a pozdější renesanční hudebník vracející se na stará kolena do Nizozemí.

Anna Caspariová, 1952, 1973; překlad Olga Krijtová

Jedna z částí románového cyklu *Fuga času*, vypráví příběh hudebně nadané dívky ze zkrachovalé patricijské rodiny.

Vincent v Haagu, 1972, č. 1975; překlad Blanka Pešinová

Román ze života malíře Vincenta van Gogha z období let 1881-1883.

Ženojed, 1976, č. 1981; překlad Olga Krijtová

Příběh Guy de Maupassanta a Marie Baškircevojové, ruské malířky a spisovatelky aristokratického původu.

Skřeti z podsvětí, 1965, č. 1984; překlad Olga Krijtová

Obrazně převyprávěný životopis malíře Hieronyma Bosche.

Haydnova hlava, 1988, č. 1990; překlad Olga Krijtová

Detektivní román odehrávající se ve Vídni v roce 1820. Líčí znesvěcení ostatků skladatele Josefa Haydna.

2 Literární druh (žánr)

Kniha *Ženojed*, kterou budeme analyzovat je román. Románem definujeme velkou epickou skladbu, typicky psanou prózou (výjimkou ale není ani román ve verších). Nejmladší literární žánr podávající nespočet informací postupem doby získává centrální postavení v oblasti „velké“ epiky. „Velký“ značí rozsah umožňující postavu i okolí důkladně poznat (vlastnosti, povahu, charakter...). Dává možnost zachytit velké časové úseky, které mohou představovat i celou historickou epochu. (Petrů, 2000)

Román se ve 20. století stává jedním z nejrozšířenějších literárních žánrů. Neposkytuje pouze zábavu, ale zároveň rozšiřuje poznání života, pomáhá zvládat životní situace. Dobrý román ukazuje, jak řešit své osobní problémy a vztah ke společnosti. Většinou vypovídá o hlavním hrdinovi, kterého zobrazuje v jeho vztazích, vývoji, líčí jeho osud. Vše jako prostředek k zobrazení společnosti. Historikům přináší svědectví o různých dobách. Existuje mnoho románových forem. (Hrabák, 1981)

Ženojed – kniha vyšla v roce 1976 a do českého jazyka byla přeložena Olgou Krijtovou v roce 1981. Na přebalu byla použita kresba Karla Halouna ¹¹. Jednoznačně ji lze zařadit do prozaické literatury, žánrová varianta označená pojmem historický román.

Ten se jako samostatný žánr vyčlenil v 19. století v souvislosti s historismem ¹² (člověk se pohybuje mezi minulostí a budoucností). Prvky historického románu je možno najít již ve starověkém či středověkém eposu, hrdinské epice i gotickém románu. Čtenářům nabízí odpoutání od reality a přenesení k někdejšímu způsobu života, často také k nadčasovým lidským situacím. (Mocná, 2004)

Naplnuje většinu znaků, které by takto psané dílo mělo mít. Nechybí zde záznam minulosti, kterou autor nemohl sám prožít (narození autora versus období života spisovatele G. de Maupassanta ¹³), svědectví o minulých událostech, minulé kultuře, společnosti, tradicích či duchovní podobě člověka v minulosti, opírá se o zprostředkované informace. Konstruuje existující modely žití, které jsou nějakým způsobem doloženy. Zde je základem několik dochovaných dopisů, které vyměnili Guy de Maupassant a Marie Bakšircevová. Signály historičnosti nalezneme například v uváděných letopočtech, jazykových archaismech ¹⁴ či reáliích ¹⁵. (Mocná, 2004)

¹¹ Obrázek č.3 v Přílohy

¹² Obecně představa trvalého vývoje i proměnlivosti skutečnosti, přístup ke skutečnosti jako měnící se v čase, historická věda rozvíjející se v 1. pol. 19. století - Ottova encyklopedie

¹³ Autor Theun de Vries 1907 – 2005 x Guy de Maupassant 1850 - 1893

¹⁴ Archaismus - Zastaralý jev, prvek, výraz – Malý encyklopedický slovník A-Ž

Aktualizace děje minulého přítomností spisovatele může mít v historickém románu různé stupně či podoby. Nejčastěji rozlišujeme trojí zaměření: nimitický, projekční či aktivizační typ. V našem případě román přiřazuji k typu projekčnímu, který zachová historické téma, ale zabývá se nadčasovými tématy platnými i v době autorova života. Tématem společenských vrstev, lásky, platonického poblouznění, léčbou zákeřných onemocnění. (Mocná, 2004)

¹⁵ Reálie – souhrn věcných poznatků, údajů, informací, doplňující obraz určité doby, kultury nebo životního stylu – Malý encyklopedický slovník A-Ž

3 Tematický plán

Jedním z prvních identifikačních údajů, pro který mnohdy na literární dílo pohlédneme, je jeho titul. Podává různý rozsah a druh informací. Již v úvodu jsem předeslala, že právě zvláště znějící název díla, mě nutil knihu číst.

Rozeznáváme tituly jednoslovné (autor chce vyjádřit postoj k tématu či upozornit na ústřední postavu), sousloví a tituly větné (autor naznačuje obsah díla). V novější literatuře získává čtenář určité údaje i z textů, které jsou dílem jiného autora (redaktor, editor apod.). Ty umísťují na záložky, přebal nebo do závěrečné části vydaného textu. (Petrů, 2000)

Titul románu - jediné slovo – Ženojed. Slovo vyvolávající předem mnoho otázek (o čem bude, jaký hrdina či hrdinka se zde objeví a další...). V tomto případě jsme schopni pojmenování knihy pochopit až během jejího čtení. Ženojed se pyšní titulem ryze symbolickým. Ženojedem (požíračem žen) bude jeden z hlavních hrdinů spisovatel Guy de Maupassant a název symbolizuje jeho neskrývanou a sobeckou vášeň pro ženy, kterým zcela záměrně a bez okolků ubližuje.

Hlavním tématem jsou osudy lidí na první pohled tak vzdálených původem, založením a životním snažením, a přece tak blízkých ve snaze dobrat se sebe sama v hledání opravdového, ideálního přátelství a citových hodnot, se v knize prolínají. Popisuje kromě jiného prostředí buržoazní společnosti ve Francii po roce 1870.

Historický námět vznikl na základě několika opravdu dochovaných dopisů, které si obě osobnosti vyměnily.

Autor již na počátku knihy přímo vyslovuje hlavní ideu díla (Petrů, 2000). Zde se jedná o motto Maxima Gorkého – *Smrt je skandál*.

3.1 Děj

Děj - z odborného hlediska postupná řada událostí, vzájemně souvisejících, s dějovou linií. V této knize je děj rozdělen do dvou dílů. První díl je zaměřen na korespondenci mezi spisovatelem a malířkou. Druhý spíše popisuje poslední měsíce života obou hrdinů.

Odehrává se ve Francii, respektive přímo v Paříži v 19. století, konkrétně po roce 1870.

Do děje prvního dílu jsme uvedeni v den, kdy hlavní hrdince Marii Baškircevané dorazí první dopis od spisovatele Guy de Maupassanta. Malířka je rozrušená, nervózní.

Napjatě očekává již několik dní odpověď na svůj dopis, který poslala Guyovi. Napsala jej anonymně v náhlém pohnutí myslí spisovateli, se kterým nikdy osobně nemluvila, pouze jej viděla. Služka Rosalie je denně vysílána pro poštu, až doteď bezvýsledně. Již na začátku čtenář zaznamenává, že Marie na tom není po zdravotní stránce nejlépe. Po přečtení odpovědi přichází velké zklamání. Odpověď ji zaskočila, urazila. Platonické přátelství, které muži nabídl, nejenže nebylo opětováno, ale navíc spisovatel doslova uvádí, že nevidí důvod proč ignorovat půvaby jiných slečen, kvůli jediné kterou nezná ani povahově, ani vzhledově. Téměř bez rozmyšlení mu rozhořčená Marie začne psát další dopis.

Jako čtenáři postupujeme i k samému Guy de Maupassantovi. Autor předkládá jeho myšlenky i zdravotní stav, ve kterém se právě nachází. Dění v hlavě známého svůdníka se točí kolem žen, práce, bouřlivě přehlušováno migrénou z kocoviny. I on je pravděpodobně nemocen, jen neví jak. Netuší, co vyvolává jeho časté záchvaty migrény i fobie, které překonává večírky plnými alkoholu, sexuálním uspokojením s mnoha ženami a prací. V myšlenkách se vrací k dopisům přicházejícím od neznámé ženy, označeným iniciálami R.G.D.a nicneřikajícím podpisem Miss Hastingsová.

Od ženy, která by chtěla být jeho důvěrníci. Zamyslel se nad tím, jak je možné, že tato dáma mu opět poslala dopis. Poté, co ji v předchozí odpovědi zpražil tak, aby mu již znovu nenapsala.

Iniciály, které Marie na dopisech používala, vznikly ze zkratky G.D.R. – grande dame russe¹⁶. Z obavy, aby Guy nepoznal, že mu píše urozená ruská dáma, rozhodla se písmena přehodit.

Jako protiklad Marie, která obálku nedočkavě trhala, aby si psaní co nejdříve přečetla, znužený Guy jej ani neotevřel a zastrčil ho do kapsy u šatů. Nevzpomněl by si na něj nebýt služebné. Ta dopis přinesla po pár dnech – kapsy prohledávala při čištění svršků. Druhý list hrdinu zaujal, zachvátila ho dětinská, škodolibá radost z rozčilení pisatelky. Na druhou stranu se jí nedalo upřít sebevědomí i ducha. Rozhodl se tedy vyprovokovat korespondentku k sebeodhalení.

V dalších kapitolách se věnuje autor popisu života Marie. Čtenář se dozví, kdo vlastně hrdinka je. Kde se narodila, její původ, rodokmen rodičů včetně jejich vlastností, vzhledu či okolností vzájemných rozporů mezi nimi. Popisuje „nelehký“ život zbohatlíků, jimiž se díky získanému dědictví společně s tetou stali, snahu o zapadnutí do evropské aristokratické společnosti a nakonec i okolnosti vedoucí k trvalému usazení rodiny v Paříži.

¹⁶ Grande dame russe – velká ruská dáma

Zaměřuje se rovněž na samotnou Marii. Líčí ji jako velmi vzdělanou (mluvila sedmi jazyky), cílevědomou, šarmantní mladou ženu s uměleckým talentem nacházejícím se v malířství. Žije s matkou, tetou Sofií a sestřenicí Dinou.

Nadaná žákyně malíře Juliana si s podporou své rodiny zakládá ateliér, v němž pracuje. Úspěch mladé malířky zde stojí v kontrastu s těžkou, nevléčitelnou chorobou plic, která ji pomalu šírá.

Další dopis od Guye je jiný než předchozí. Je provokativní, výzvědný. Pisatel se vyptává, chce vědět, jak Marie vypadá, jaká je, kolik má let, jaké jsou její zájmy... Žena je spokojená, zaujala, není mu lhostejná.

Samotný fakt, že si Guy píše s Marií, samozřejmě nemění nic na jeho způsobu chování k jiným ženám. Stále hledá nové příležitosti k pobavení. Stojí si za názorem, že neexistuje žena, která by mu nepodlehla – tmavovláska, blondýna, bohatá, chudá, pracující, šlechtična. Čtenář je při četbě utvrzován o pravdivosti jeho slov – milostné příběhy a epizody jsou vykresleny v celé knize. Mnohokrát je zde také v této souvislosti proložením zdůrazněno francouzské slovo *cochon*¹⁷. Milostné rošády jsou jeho inspirací při psaní knih.

Velmi často ale myslí na neznámou. Její další list v něm vzbuzuje zájem. Udržuje jej v napětí, neprozrazuje nic o sobě, ale její slova naznačují, že se jedná o ženu vzdělanou, s vlastními názory. Následující korespondence mezi nimi získává postupně nový ráz. Zprávy jsou laškovující, flirtující i důvěrné. Oba si začínají vzájemně svěřovat své starosti, zlehka si poodhalují svou identitu.

Marii se stává oporou také malíř Jules Bastien – Lepage, přítel. I on je totiž nemocen a proto zcela chápe Mariino rozpoložení, tvůrčí krize a trápení. Podporují se navzájem při práci a oba hledají možnosti, jak se zhoršujícím nemocem nepoddat.

Velmi často se autor věnuje popisům nemocí, kterými hrdinové v knize trpí. Charakterizuje záchvaty, bolesti, příznaky jejich chorob. Také poměry v tehdejší společnosti umělců či aristokratů jejich večírky, každodenní život.

V druhém dílu shledáváme, že Maupassantovo zdraví se stále zhoršuje, ataky těžkých migrén jsou častější a delší, mimoto má také problémy se zrakem. Velmi to ovlivňuje jeho práci. Nemůže se tolik soustředit, jak by potřeboval. Nechá si bez receptu vyhotovit brýle. Paradoxně ke svým příznakům přistupuje velmi nezodpovědně a lékaře navštívit nehodlá. Vzhledem ke zdravotním problémům začíná přemýšlet o pořízení stálého bytu. Nemusel by tedy navštěvovat slečny, ale ty by navštěvovaly jeho a po radovánkách by byly

¹⁷ Cochon – francouzsky prase (o člověku), prasák

vyprovoceny. Důvodem byly hlavně jeho bolesti a takto by mu bylo služebnictvo hned nablízku s pomocí.

V jednom z dopisů madame R.G.D. byl označen slovem Ženojed. Posměšná reakce přišla na jeho holedbání, že miluje dobré jídlo a pěkné ženy. Často na to myslel.

Ani Marie neprožívá zdravotně nejlepší období. Střídají se u ní stavy, ve kterých se cítí velice dobře, je plná energie, síly a nadšení se stavem, kdy není schopna ani zvednout hlavu. Večírky navštěvuje pouze výjimečně, když se blíží tanec, prchá. Ani v tom nejlepším rozpoložení již tento pohyb neudýchá. Doma Marii těší domácí mazlíček pejsek Prater. Je už ale hodně starý a umírá. Poslední chvíle s ním tráví malířka, uvědomující si, jak blízko smrti je ona sama. I rodina vidí, že Marie den ode dne slábne a hledá neustále možnosti rozptýlení či doporučuje babské rady údajně vedoucí k vyléčení (pití kozího mléka, výlety, pobyty u moře...). Přítel Jules má před sebou také krátký čas života. Zpestřuje mu ho právě Marie svými návštěvami. Na mnohých setkáních už vedle sebe jen leží a drží se za ruku. Pro oba jsou návštěvy velmi náročné – Marii ale přivedou k myšlence sepsání závěti.

Guy se odhodlá k návštěvě lékaře. Ten na základě vyšetření zjišťuje, zda se v rodině někdy objevila venerická choroba¹⁸ - syfilis. Možnost nákazy spisovatel okamžitě zamítá. Z jeho hlavy doktorova slova ale nelze vymazat. Dokonce do Paříže zve svého mladšího bratra Hervého. Zpočátku mu Guy nehodlá říci cokoli o lékařském vyšetření, které podstoupil, jen pozoruje chování sourozence. Poté se přece jen rozhodne. Bratr se vykrucuje, ale po chvíli nad sklenkou alkoholu se svěřuje, že i on má jisté psychické problémy. Chová se jako blázen, bývá hrubý, násilnický, zapomíná běžné věci.

Marie slábne, ocitá se na pokraji svých sil. Jednoho rána je probuzení jiné. Nečekaně se cítí velmi dobře, vše jí přestává bolet, odezněl kašel, záchvaty, vrací se hlas. Tento stav trvá tři dny a je pouhou předzvěstí smrti. Obklopena rodinou a přáteli Marie ve svých 23 letech umírá na soucotě¹⁹. O něco později na tuberkulózu umírá i přítel Jules.

V dalším ději je hlavním hrdinou již pouze spisovatel Guy. S přáteli sedí v klubu a povídají si o dění ve společnosti. Mluví se zde i o smrti malířky Marie Baškirceové, která s je nyní společensky nejaktuálnější. Někdo z přátel říká, že údajně ráda psávala dopisy známým osobnostem. Dlouho se téma rozebíralo, jen Guy se nezapojuje. Pozorně poslouchá. Nepřiznává anonymní korespondenci od neznámé. Je si nyní zcela jist jejich pisatelkou.

¹⁸ Venerická choroba – pohlavní choroba. Dle životopisu spisovatele Guy de Maupassanta byla jeho choroba částečně vyvolána dědičností, částečně jeho nezřízeným životem – www.wikipedia.org

¹⁹ Soucotě, soucotiny – neinfekční tuberkulóza, výraz používající se v dřívějších dobách – Spisovný slovník

V listech hledá další indicie, které by domněnku potvrdili. Navštíví poštu, z níž přicházely. Poštovní zaměstnanec slečnu, jež je posílala, přesně popíše. Byla to Marie.

Až nyní po její smrti si uvědomuje, co pro něj vlastně znamenala. Lituje, že se nikdy osobně nepoznali. Neustále na ni musí myslet, představuje si ji ve snech. Ale nejen Marie je v jeho myšlenkách, opět také slova lékaře se mu vrací.

Děj je ukončen další milostnou avantýrou, která je ale v něčem jiná než ty předchozí. Poprvé se neovládl a použil násilí. Žena, jež od něj tuto noc odchází, je ponížena, znásilněna. Guy musí ven, potřebuje si ujasnit, co provedl, co jej k tomu vedlo. Po návratu domů se na sebe dívá do zrcadla, přesvědčuje svůj obraz o existenci nemoci, má halucinace, při kterých na něj z odrazu mluví bratr – je šílený, bude i Guy...

Upadne se zrcadlem v ruku na zem. V bezvědomí, obličejem ve střepech ho nachází sluha²⁰.

3.2 Motivy v díle

Motiv literárního díla označuje to, co se stane jeho obsahem, kterým směrem se ubírá. Výběr záleží na tom, co a proč chce autor čtenáři sdělit. Představuje nejnižší složku významu díla. U epických, obsáhlejších textů si k interpretaci zpravidla vybíráme motivy tzv. vůdčí (dějově nosné) vedle nichž se poté hromadí motivy vedlejší. Jednotlivé motivy je možno rozdělit na dva typy. Motivы dynamické, jsou nutné pro posun děje a přináší změnu situace a motivы statické, jejichž funkce je spíše dekorační či charakterizační. Ty je možno z děje prostě vyjmout. (Petrů, 2000; Hrabák, 1981).

Theun de Vries má ve všech svých dílech patrný jeden hlavní motiv a tím je smrt.

3.2.1 Motiv smrti a nemoci

Spojuji zde dva motivы dohromady z jednoho prostého důvodu. Oba spolu úzce souvisí. Obě hlavní postavy i několik vedlejších či epizodních postav románu trpí chorobou. O nemoci někteří vědí hned od začátku, jiní se o ní dozvídají v průběhu děje. Každý z hrdinů se k ní staví jinak. Jejich přístupy k léčbě a vyrovnání se smrtí se liší.

²⁰ Dle životopisu se spisovatel pokusil o sebevraždu, ve které mu zachránil život sluha a byl vzápětí převezen do ústavu pro choromyslné, kde později zemřel.

Marie své potíže skrývala před přáteli i rodinou, zcela zbytečně, všichni o nich věděli. Zhroucení omlouvala kolapsy z přepracování, snažila se nepřikládat onemocnění jakoukoliv důležitost. Od lékařů měla informace, které nemoc plic – souchotě, souchotiny neboli tuberkulózu potvrdily. Rozhodla se neduhu nepoddávat. Skvrna na plíci ji nebude omezovat. Léčení ale nehodlala praktikovat. Faktem je, že u této nemoci v té době žádná léčba ani nebyla. A zde je právě související motiv smrti. Marie věděla, že zemře, ale nechtěla si zbytek života kazit chmurnými myšlenkami.

„Špatná na plíčky...Kdyby jen to! Vidím, jak se mi hrud' propadá jako u starých žen. Paže mi pohubly a v loketní jamce se mi krabátí kůže; i na krku mám vrásky a nohy mi vyzábě trčí pod vpadlým břichem... Už se to nedá skrývat.“²¹

Vedle Marie hořela na stolečku svíce. ... Plamínek se třepotal, hned vzplanul do výšky, hned zase poklesl, občas zasyčel vosk. Marie upírala na ten uzoučký jazýček světla. ... Světlo svíčky ustrnulo v Mariiných zorničkách a pohaslo, jako když se zaštípne knot. ...A tehdy začalo poslední žalostné chroptění.²²

Guy o nemoci nevěděl, velký sexuální apetit přičítal vyvinutému přirození. Žádné děvče si před ním nebylo jisté. Občas se u něj objevovaly ataky migrény. Ty přičítal spíše kocovině po večírcích. Větší bolesti hlavy alkoholem pro změnu léčil. Lékaře navštívil až ke konci děje, jedna z jeho „přítelkyň“ ho přemluvila. Podezření, že by se mohlo jednat o pohlavní chorobu, rozzlobeně odmítl. Nalhával sám sobě, že je v naprostém pořádku. Nakonec ho nemoc pohltila. Čtenář se zde o jeho smrti přímo z textu nedozví, může si děj domyslet z otevřeného konce či jeho životopisu.

Maupassant chytil zrcadlo oběma rukama. Rval je ze stěny. Povolilo. Zíral do osleplého skla. ... Strach v něm nezměrně vzrostl. Chtěl zavolat o pomoc, ale ztratil hlas. Upadl, zrcadlo v ruku. Když přiběhl Francois, našel Maupassanta v bezvědomí na zemi, ležel obličejem ve zmeti střepeů a třísek.²³

Další popisy trápení s nemocí nacházíme rovněž u přítele Marie, Julese. Čtenář již tuší, že i on zemře, má stejnou nemoc jako Marie. Zde se ale setkáváme se zcela jiným

²¹ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 159

²² VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 211

²³ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 253

přístupem. Jules se v nemoci utápí, netvoří, nesnaží se bojovat, je smířený až rezignovaný. Podobně můžeme uvažovat též v případě bratra Guye Hervého, který vlastně popisuje své stejné příznaky bratrovi dříve, než ten vysloví, co mu diagnostikoval lékař.

Motiv smrti je zjevný také již na začátku díla vyslovením motta – „Smrt je skandál“. Svým způsobem „krásný“ popis smrti zaznamenáváme při úmrtí starého domácího mazlíčka pejska Pratera (viz. níže část Téma prostředí).

3.2.2 Motiv lásky

Autor vychází ze základní otázky vztahu dvou složitých osobností spisovatele Guy de Maupassanta a ruské malířky a sochařky Marie Baškircevoyé, které se vlastně osobně nikdy nesetkaly.

Co přitahovalo mladou excentrickou ruskou šlechtičnu, žijící s celou příbuzenskou suitou v Paříži, malířku, sochařku a literátka, obklopenou spoustou ctitelů a přátel, právě k Maupassantovi? Byl již tehdy uznávaným spisovatelem, proslavil se nejen plnokrevným způsobem života, ale hlavně kritickým tónem svých děl s výrazně sociální problematikou, v kterých jsou podstatné negativní znaky francouzské buržoazní společnosti. A naopak – čím na něj ona zapůsobila tak silně, že se cítil zasažen a ochuzen její předčasnou smrtí víc, než byl ochoten přiznat? Jeden k druhému cítil platonickou lásku, nikdy nenaplněnou.

Zmáhala ho skutečnost, že výjimečná žena, která mu před půlrokem nabídla svou důvěru ... leží teď v hrobě a myšlenky a city, jež k němu chovala, jsou navždycky pohřbeny s ní. Jestlipak má Mariino úmrtí pro něho nějaký skrytý, zákeřný osudový význam?²⁴

Motiv další nenaplněné ale stejně tak i naplněné lásky můžeme nalézt také v milostných dobrodružstvích spisovatele. Většina žen, které s ním prožily noc, k němu vzhlížela a jistě by se nebránila vztahu - jednalo se o lásku nenaplněnou. Guy přece neměl v úmyslu u některé z nich zakotvit. Na druhé straně jejich láska na jednu noc byla vždy naplněna, byly s ním šťastné, poskytoval jim vše, co jim v tu chvíli mohl dát. Druhý pohled je ze strany Guye. Proč nedokázal žádné ženě dát opravdovou lásku? Chybělo mu v jeho životě něco? Byla někdy v jeho životě nějaká láska, která byla nenaplněná? Naplňovaly ho noci s různými ženami láskou?

²⁴ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 224

Naplněná láska z úplně jiného úhlu pohledu může být láska mateřská. Matka Marii milovala, dala by jí cokoli. Sestřenice Dina poznala přes Marii bratra Julese Emila, do něhož se zamilovala a jednalo se o lásku opěťovanou, tedy naplněnou. I zde by výčet těchto motivů mohl dále pokračovat.

3.2.3 Motiv erotiky

Jeden z motivů, které nemusíme v textu příliš hledat je právě motiv erotiky. Je tedy otevřeně zobrazen bez vulgarity. Erotika, dle slovníku se jedná o soubor jevů souvisejících se sexuální aktivitou, cítěním, smyslností. Její včlenění do díla je organické, vyvážené. Čtenář nemá pocit nepatřičnosti. Naopak, celý děj je protkán milostnými příběhy Guye, barvitě popisovanými, které příběh posouvají vpřed. Téměř každá kapitola, v níž spisovatel vystupuje, v první řadě upozorňuje na fakt, že má neutuchající sexuální apetit. Navíc v kontextu s jeho onemocněním je to tak nějak přirozené, očekávané. V díle je erotika spjata výhradně s postavou Guy de Maupassanta. Orientována je na mužskou sexualitu, jejímž sexuálním objektem je právě žena.

Byly to miloučné holčiny, z vděčnosti za poskytnuté nedělní radovánky zvedaly občas na rozloučenou sukně ...co jich jen stačil položit, těchhle krátkodobých přítelkyň, jakmile spolu byli chvíli o samotě: ve člunu, v pramičce, za vrbičkami a v rákosí ... Po právu ho nazývali normanským býkem: dosud jím byl.²⁵

Samotné popisy aktů nejsou hrubé ani vulgární, spíše je považujeme za upřímné, vkusné až lehce něžné. Guy k ženám přistupuje s jistou úctou, všem dává pocit jedinečnosti a dokonalosti, což jej činí neodolatelným. Jedinou výjimkou je poslední akt, kde na něj již plně působí nemoc, ale i ten původně začíná jako předchozí.

V Ernestině objetí si uvědomoval, jaká je venku tma, jak bouří oceán. Společně naslouchali větru zvenčí, milovali se, usínali si v náručí, opět se probouzeli, znovu se pomilovali a rozmlouvali spolu. ... pak vedle ní spočinul a prohlížel si ji, jako si umělec

²⁵ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 43

*prohlíží své dílo, zpola polichocen, zpola udiven, když si všiml, jak milostné štěstí dovede změnit ženu ...*²⁶

3.2.4 Motiv rodiny

Rodina provází hlavní postavu Marii v celém románu. Matka, teta Sofie a sestřenice Dina jsou její velkou oporou v umění, životě i nemoci. Společně žijí v jednom domě, podporují její zájmy od dětství, umožní jí studium, zřídí ateliér. V těžké nemoci hledají možnosti pomoci a rozptýlení. Po celý čas je jí nablízku rodina. Nejčastěji ji doprovází Dina, jejichž úzký vztah připomíná vztah sourozenecký. Vzájemně si svěřují své myšlenky i důvěrnosti. Společně jsou na návštěvách, ve společnosti, v přírodě, při malování, a nakonec i při smrti.

Dále můžeme motiv rodiny nalézt u postavy Mariina přítele malíře Julese Bastiena – Lepage. I ten má své blízké pohromadě, jsou jimi jeho matka a bratr Emil. I Julesova pečující matka společně s bratrem se ho snaží povzbudit, přivést na jiné myšlenky, zpříjemnit mu život při jeho nemoci. Na rady lékařů s Julesem cestují po světě ve slepé víře, že mu jiný vzduch a prostředí v nemoci pomohou.

Pro obě rodiny je charakteristické vzájemné úzké semknutí mezi sebou, mnoho lásky. Touha pomáhat, touha po uzdravení.

*Teta Sofie, Dina a Rosalie jí přirozeně nabídly, že budou spát ... na polním lůžku ... v předpokoji jejího apartmá, takže budou moci okamžitě přispěchat na pomoc, kdyby se Marii přitížilo ...*²⁷

I pro Guye rodina respektive bratr hraje důležitou roli v jeho životě. Minimálně z hlediska dědičnosti nemoci, kterou má.

Zde je vztah naprosto odlišný do předchozích příkladů. O spisovatelově rodině se čtenář dozvídá až ke konci knihy po návštěvě lékaře, který toto téma otevře otázkou dědičnosti nemocí. Se svým bratrem, se příliš nestýká, mnohokrát Hervému pomohl finančně, zehlil jeho problémy. Nestýká se ani se svou matkou. Vztah mezi bratry je neosobní, nemají si říci. Guy Hervého považuje za neurvalce a burana, stydí se za něj.

²⁶ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 151 - 152

²⁷ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 85

At' tak či onak, Guy si na mladšího bratra potrpěl, třebaže věděl jak je to ošidná a bezpředmětná náklonnost.²⁸

3.2.5 Motiv strachu

I tento motiv je jedním z hlavních motivů. Malichernou i zásadní běžnou lidskou emoci, prožívá ve své podstatě každý z hrdinů. Strach, který si dokázali sami přiznat, či naopak byl nepřiznaný a čtenář si jej vyvodil z chování postav.

Marie má obavy, když přijde první odpověď na její dopis od Guye, protože netuší, jak zareaguje. Bojí se přijetí svých prvních uměleckých děl společností, vlastních citů. Bojí se přiznat sama sobě, svému deníku, svým přátelům, že je vážně nemocná. Děsí se lítosti, pomluv i samotné smrti.

Guy se trápí bolestmi, znamenají něco důležitého nebo jsou úplně bezvýznamné? Bojí se pravé lásky i vyjádření citů, ze selhání při aktu. Strach má z plynoucího času i vzpomínek na minulost. I u něj čtenář zaznamená obavy svěřit se někomu, obavy z pomluv. Po diagnóze lékaře ho děsí nemoc, o níž se dozvěděl, po setkání s bratrem zase strach ze sebe samotného, z bratra a nakonec i ze smrti.

Ostatní postavy zažívají strach o své blízké, o svou pověst, strach z pomluv ve společnosti. Jiní se bojí lásky či naopak samoty.

Ozvěna slova smrt mu ještě dlouho a nanejvýš strašila v hlavě ... Strach v něm nezměrně vzrostl. ... bála se zhluboka nadechnout, bála se bolesti a kašle ... „Bojím se,“ řekla, „že svoje Svaté ženy takhle už nikdy nedokončím...“ ... A možná že právě tehdy se poprvé projevil strach, který ho pak pronásledoval v pustých dnech a bezesných nocích; strach ze smrti; z vlastní smrti...²⁹

Výše uvedené motivy jsou blízké a pochopitelné pro většinu lidí. Nejspíše proto, že se s nimi setkáváme osobně. Každý z nás poznal nemoc či smrt, zakusil erotiku i lásku, nejednou se pozastavil nad rodinnými vztahy a setkal se strachem.

²⁸ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 190

²⁹ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 224, 253, 36, 76, 82

3.3 Téma postav

Literatura vypovídá o člověku, jeho vztazích k okolnímu světu a k jiným lidem. Pro hodnocení literatury je tedy východiskem obraz člověka. Pokud se jedná o vymyšleného, fiktivního hrdinu, čtenář na něj také takto pohlíží. V případě non – fikce jsou informace o postavě přesnější, úplnější, ale i zde můžeme pozorovat jistou abstraktnost. Jde hlavně o zachycení atmosféry doby. (Hrabák, 1981)

Literárních postav, hrdinů v románu musí být více, pro rozvoj děje. Z hlediska díla jako celku rozlišujeme postavy hlavní, vedlejší a epizodní.

Hlavními hrdiny (tedy hrdiny v centru děje) v knize *Ženojed* jsou historické, reálné postavy – malířka Marie Baškircevová a spisovatel Guy de Maupassant.

Úlohu postav vedlejších (jsou součástí celého příběhu či podstatné části) ztvárňuje nejbližší rodina – Mariina matka, teta Sofie a sestřenice Dina; přítel malířky Jules Bastien Lepage, jeho bratr Emila jejich matka; služebnictvo – v rodině Baškircevů Rosalie a Guyův věrný sluha Francois Tassard.

Za epizodní postavy vstupující do děje jednorázově a většinou se již znovu neobjevují, označíme ženy, se kterými měl milostné plotky (prostitutky Ernestina, Pauletta, Léliana; servírka Veronika; princezna Gonzaga), Guyův bratr Hervé, Maupassantovi přátelé ve společnosti – spisovatelé, umělci; pop otec Timofej nebo kočí. (Petrů, 2000)

Každá postava v ději musí být charakterizována, čímž je vyzdvížena její individuálnost a odlišnost od jiných postav. V literárním díle se nejčastěji setkáváme s charakterizací postavy vnější a vnitřní charakteristikou. Informace je podávána autorovými slovy či slovy jiné postavy. (Hrabák, 1981).

U vnější charakteristiky se zpravidla jedná o popis vzhledu a oděvu.

Ernestina vypadala velmi přísně, ale také velmi hezky: plná ramena a poprsí jí halilo tmavě fialové hedvábní, v prokvetlých vlasech s koketní stříbrnou kadeří tkvěl korálový hřeben, měla typicky francouzskou tvář s orlím nosem a temnými očima pod hustým obočím, člověk nikdy nevěděl, má-li tak svůdný pohled od přírody nebo od šminek a nakolik jí pomáhá i umělé osvětlení.³⁰

³⁰ VRIES, Theun de. *Ženojed*, úryvek z knihy s. 146 – popis – vnější charakteristika

Těžké, černé vlasy si vyčesala vysoko jako císařskou korunu a když jí velkou rukou sevřel paži nad loktem, cítil, že ji má plnou a hladkou jako satén. Do účesu si vetkla rajčí pero, upevněné velkým safírem. Oblečená byla v světlá fialovou róbu s fialovým honzíkem...³¹

Taková pomilováníhodná meruňková tlamička...³²

Vnitřní charakteristika bývá přímá či nepřímá a popisuje jednání osob, komentáře a stanoviska ostatních.

„Smělá? Ano, připadám si smělá! Jen kdybych taková byla vždycky! Rozpustilá, pošetilá...a dokonce zkažená.³³

Ten nafoukaný snob, hulvátský rytíř úspěchu.³⁴

Rozezněly požitkářskou strunu jeho nitra... pitvání vlastní duše... svár protikladů... Marii bylo teplo u srdce... spolkla mu tu odpornou návnadu³⁵

„Je mladá, stará? Ha ha, asi nějaká čarodějnice z Macbetha! Ofélie vytažená z vody, která pak ztloustla a zblahobytněla!“³⁶

„Všechno se to ve mně ještě vzdouvá...Nenaruš to vlnobití.“³⁷

Ke komplexnímu pochopení charakteru postavy lze rozložit jeho vlastnosti na části zvané charakterové rysy.

3.3.1 Charakterizace hlavních postav

Marie Baškircevdová - aristokratka narozená v Rusku. Po rozchodu rodičů se s rodinou (matkou, tetou a sestřenicí) trvale usadí v Paříži.

³¹ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 48 – popis – vnější charakteristika

³² VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 49 – popis – vnější charakteristika

³³ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 11 – vnitřní přímá charakteristika

³⁴ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 13 – vnitřní přímá charakteristika

³⁵ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 15, 16, 71, 78 – vnitřní nepřímá charakteristika

³⁶ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 103 – vnitřní nepřímá charakteristika

³⁷ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 156 – vnitřní nepřímá charakteristika

Marie je velmi nadaná a talentovaná dívka. Od malička velmi ctižádostivá a umíněná s pocitem, že je zrozená pro něco zvláštního. Zvládala nejlépe z rodiny cizí jazyk (nakonec ovládala plyně 7 řečí), hrála na několik nástrojů (piano, citera, harfa, mandolína), řešila bravurně matematické úlohy. Učitelům sama předkládala studijní plány podle nichž ji měli učit. Stávala se vznětlivou nebylo – li po jejím. Dokázala se dobře vyznat v lidech a bezděčně je ovládat. Ve svém nitru se jednalo o velmi citlivé stvoření.

Velmi toužila po slávě. Ve svých zájmech nebyla příliš stálá, dokud nenašla to, co ji dokonale naplnilo pocitem poslání – malířství. Začala se učit a postupně a cílevědomě se vypracovávala. Krůček po krůčku se šplhala ke své vysněné slávě. Na svůj vrchol se dostala cca jako dvacetiletá. Měla slávu, úspěch, finančně byla zajištěna když přišla nemoc. Nemoc, jež neměla léčbu znamenala zásah do života. Přinesla uvědomění, že vše co měla, jí k ničemu nebude.

Stala se podrážděnější, uzavřenou, náladovou. Nesnesla lítost ostatních, a ani ona sama se v sebelítosti nehodlala utápět. Náladové stavy vyvolávala nemoc. Ve fázi kdy ji nic nebolelo si život užívala naplno. S bolestmi se stáhla, byla nepříjemná, uzavřená do sebe.

V jejím životě pro ni byli důležití dva muži. U obou se ale nedalo hovořit o lásce v pravém slova smyslu. Se spisovatelem Guyem de Maupassantem si pouze dopisovala, vzájemně se popichovali, škádlili a nikdy se nepotkali, jednalo se o vztah čistě platonický. Julese Bastiena považovala spíše za přítele, otevřeně lásku k němu nikdy nevyjádřila, z jejího chování tak můžeme pouze usuzovat (žárliivost, časté myšlenky na něj). Bohužel vzhledem k jeho onemocnění nedokážeme vyloučit, že se jednalo spíše o lítost.

Guy de Maupassant - Guye lze označit za postavu kontroverzní. Náš pohled na něj se v průběhu děje mění. Spoustu nepochopitelných rozhodnutí, nesrozumitelného chování můžeme později přičítat povaze jeho onemocnění.

Jevil se jako požitkář užívající si plnými doušky života a jím nabízených výhod. Talentovaný a slavný spisovatel rád cestoval, navštěvoval večírky a byl společenský. Miloval ženy v celé své podstatě, lze jej označit za svůdníka a lichotníka. Vzhledem k jeho přelétavosti a nestálého vztahu k ženám také za nezodpovědného proutníka. Ženy jej obletovaly, uměl jim dát pocit jedinečnosti a v inkriminovanou noc k nim byl velmi něžný, nedokázaly mu proto odolávat.

Pracovně byl spolehlivý a velmi tvůrčí. Pokud měl zadanou práci usiloval o její splnění co nejrychleji, ale zodpovědně.

Svou zdánlivou lehkou arogancí a hrubostí se záměrně snažil vyvolat dojem drsného, lehkomyšlného a necitlivého muže pro ostatní okolí.

Zdravotně na tom nebyl nejlépe, čtenář je mystifikován pocitem nezodpovědnosti ke svému zdraví, ale vše sloužilo jako obrana ze strachu před diagnózou lékaře. Od vyslovení pouhé myšlenky lékaře o podezření na venerickou chorobu se jeho chování stalo podivnějším, agresivnějším. Byl hrubý i k ženám a jeho mysl zatemnily bludy, halucinace a nepřekonatelné migrény. Obával se sám sebe a stal se pomateným.

3.4 Téma prostředí (prostoru)

Jedná se o obraz vnějšího světa, v němž se postavy pohybují. Prostor geografický, intelektuální či sociální vytváří spolu s dalšími tématy atmosféru situace. Zachycen může být obvykle popisem, nebo formou dialogů a monologů postav příběhu. (Petruš, 2000).

Dne sedmadvacátého prosince jeli Maupassant a Bourget ve fiakru do avenue de Friedland. Bylo to v aristokratické čtvrti, všechny stavby byly takřka bez výjimky z nedávné doby... Hotel Gonzaga se tento večer dal snadno najít; rýsoval se ve věnci světél, velké domovní dveře byly dokořán, na venkovním schodišti a v portále hořely lampy a bronzové napodobeniny loučí.³⁸

Maupassant pohrdlivě pískl. „Pchá! Snad sis nemyslel, že tenhle čarokrásný příbytek dám v plen anonymním holčínám, splašeným z bůhvíjakých koutů naší moderní Sodomy? To se mylíš: Tenhle serail přijme pod svůj zdobený strop jen dámy...³⁹

Maupassant si stále častěji vybavoval ten zpola zapomenutý rozhovor. Ten zatracený doktor Bouchard, který to všechno spískal! Že by přece jen vyčuchal doktorským nosem, že tu něco nehraje? Jestlipak se i v jejich rodině projevuje dědičnost, zasluhující spíš jméno osud? Co jestli ta Zolova posedlost není jen stylistickou fintou, ale je ve skutečnosti oprávněná, jak tvrdí Charcot a Lucas?⁴⁰

³⁸ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 232 - popis

³⁹ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 213 – popis formou dialogu

⁴⁰ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 189 – popis formou monologu

Prostředí geografické v interpretovaném díle je reálné, městské – Paříž, Francie (názvy ulic, podniků, čtvrtí...).

*Avenue de l'Opéra... rue de Rivoli... rue Brémontier... rue Ampere... poslala jsem dopis na pařížskou adresu... zamířila zpátky podél Seiny*⁴¹

Nutno říci, že autor i překladatelka jsou velmi působiví v popisech jak jednání, tak vzhledu, chování, a situací. Jako citlivější povaha jsem byla mnohokrát vtažena živě do děje, při líčení umírajícího domácího mazlíčka Marie Baškircevoyé jsem si dokonce poplakala. Popis je neskutečně detailní i v maličkostech.

*Prater byl v matčině pokoji a zoufale se snažil vylézt z košíku. Marie si všimla, že Prater už nevládne zadníma nohama. Vedle něho klečela mamá a řekla: „Prater nám umírá.“ Přidřepala vedle matky ke košíku a začala psa hladit po hlavě. Nevydal ani hlásku, jenom upínal osleplý zrak, matné korálky očí, na svou velitelku. Marie ho drbala jemně za ušima, dokud vydržela v podřepu ... V místnosti se popelavě zešěřilo. ... „Ne, nerozsvěcej prosím“ ... Hladila Pratera pohublou rukou. Bylo to tělo, z kterého prchal život. Přímo cítila pod svou rukou, jak se v něm zabydluje smrt ... Prater zhluboka oddychoval, než se s nepředvídatelnou silou ještě naposledy vyškrábal z košíku. Už mu nebylo vidět do očí ... Položil jí hlavu na klín a znehybněl, naplněný až do poslední žilky umíráním, to umírání procházelo Marií, jejíma nohama, rukou, jíž hladila psí hlavu, vstupovalo do jejího těla ... „Prater zemřel.“ ...*⁴²

⁴¹ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvky z knihy – geografické vymezení prostředí

⁴² VRIES, Theun de. *Ženojed.*, ukázka působivého popisu události s. 143-145

4 Kompoziční plán

Kompozicí, tektonikou či kompoziční výstavbou nazýváme pořadí, v jakém jsou informace v díle řazeny v celek a také způsob, kterým jsou navzájem spojeny. Ráz kompozice charakterizujeme jako otevřený (atektonický) nebo uzavřený (tektonický). Tektonická vyprávěcí forma spisovatele svazuje, určuje seřazení i rozsah informací. Jedná se o formu uzavřenou a symetricky budovanou. U atektonické výstavby vyprávěcí forma nemusí mít pevnou stavbu ani vyhraněné zakončení. Tato forma si našla své místo právě v současnějším románu i v díle, jenž interpretujeme. Autor se v celém díle nedrží jediné kompozice, členění, perspektivy, autorské řeči atd., naopak využívá různých kombinací a možností čímž dílo činí zajímavějším. (Hrabák, 1981)

Výchozími body pro hodnocení uspořádání bývají začátek a konec díla. Začátek je zde náhlý: čtenář hrdinku nezná, netuší proč je netrpělivá, na jakou odpověď čeká ani jaká nemoc ji sužuje. Vpadne do děje bez vysvětlení, které se dozvídá pozorným čtením dalších kapitol. Konec je otevřený, dává možnost rozvíjet spisovatelův osud dále, domýšlet si jeho postup v nemoci, příčinu upadnutí atd. Vzhledem k tomu, že se jedná o postavu známého spisovatele, čtenář znající jeho osud bude považovat konec knihy za uzavřený. (Petrů, 2000)

Román je rozdělen do dvou dílů členěných do kapitol (23 a 24 kapitol) s volnými (zakončení děje a pozornost se obrací jinam), ale také těsnými přechody (plynulé pokračování děje). Témata jsou řazena na kauzálním principu – vychází z posloupnosti i podmíněnosti vazeb, vnitřní kompoziční princip stojí na gradaci (klimaxu) děje. Ve vnější kompozici se uplatňuje kompoziční postup chronologický (události v přirozené posloupnosti) i epizodický (samostatné příběhy postav). (Hrabák, 1981; Petrů, 2000)

Kompozici můžeme nazvat také jako tok informací. Ty čtenáři zprostředkovává vyprávěč často splývající s autorem. Zde má svůj význam autorská perspektiva, ze které autor vypravování podává. Autor může stát „nad „ příběhem a postavami, stát za nimi jako pozorovatel či vystupovat jako přímý účastník děje jako hlavní postava. Tyto postoje se mohou střídat, prostupovat eventuálně kombinovat. Perspektiva nese důsledky pro způsob podání a přesnost informací či způsob vyjadřování. (Hrabák, 1981)

Jak je uvedeno již výše současný román se již striktně nedrží jediné kompoziční výstavby, je umožněno všechny formy různě skládat. V našem románu autor využívá všech přístupů vyprávěče – vševědoucího, pozorovatele i účastníka děje.

Vševědoucí vypravěč zná myšlenky, pohnutky hlavních postav Marie a Guye – ví o nich vše, má nadhled. Tento přístup v díle převažuje, vzhledem k tomu, že děj je stavěn na části života dvou hlavních postav. Používá poté vypravování v třetí osobě. (Hrabák, 1981)

Marie si stoupla na špičky...Rosalie mohla být už dávno zpátky!... Rosalie s bystrou cikánskou hlavičkou a dosud dívčí postavou, třebaže jí už táhlo na pětatřicet se často vybavovala s neznámými na ulici, v obchodech, v tramvaji...jenom když si mohla pěkně poklábosit. Marie jí za to musí vyčinit: jde konečně o její dopis, to její srdce tak netrpělivě bije...⁴³

Za hodinu začnou v Les Termes koňské dostihy. Má na ně jít?... Jestliže se vrátí do hotelu a lehne si a staženými žaluziemi do postele, bolest hlavy na něho zaútočí...čertví, jestli na tři nebo čtyři dny!⁴⁴

Přístup pozorovatele zaznamenáváme ve chvílích, kdy dochází k popisu dění okolo hlavních postav, sleduje dění. Netuší, co si myslí vedlejší a epizodní postavy. Nevidí do nich, omezuje se na popis jejich jednání, oblečení, mimiky a dialogy, do nitra proniká pouze nepřímě. Vypravování je i v tomto případě ve třetí osobě. Příkladem může být milostné dobrodružství Guye s Lelianou – dozvíme se, co měla na sobě oblečeného, jaké má tělo, jak reaguje na doteky, jaké vedou společné dialogy. Nejistíme ovšem na co myslela, jak se po aktu cítila. (Hrabák, 1981)

Když konečně ležel uvolněný na slunci a volně dýchal, přišel Francois. Francois, v nepostradatelném pruhovaném kabátku, přes letní oblečení, pokaždé stál skoro v pozoru, uctivý, starostlivý, pozorný: „Dobře se vám pracovalo, pane? Jste unavený?“

Odpověděl mu jako pokaždé... „Pracovalo se mi výborně a unavený jsem,“

„Studenou lázeň, pane?“

Zvedl se. „Jak jsi to uhodl? Zazubil se.“

Francois si dovolil obdobné zazubení, společně pak vykročili...⁴⁵

⁴³ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 9-10 – vypravěč vševědoucí – myšlenky Marie, er - forma

⁴⁴ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 16 – vypravěč vševědoucí – myšlenky Guye, er - forma

⁴⁵ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 123 – vypravěč pozorovatel – dialog, popis jednání, er - forma

V případě účastníka děje se vypravěč stává jednou z jednajících postav, většinou hlavní. Mění se způsob vyprávění a vyjadřování probíhá v první osobě. Tohoto přístupu je využito ve formě dopisů mezi spisovatelem a malířkou a dvou kapitolách týkajících se výhradně Marie a zpracovaných formou deníku.

Váš dopis příliš voní. Nebylo třeba tolik parfému, chcete-li mě zadusit. Tak tohle jste si vymyslel jako odpověď ženě, kterou už víckrát nařkli z neopatrnosti. To je pěkné!... A teď vám řeknu něco neuvěřitelného, především něco, čemu vy nebudete věřit a co má s odstupem doby, pouze historickou hodnotu...nuže, mám vás již dost...⁴⁶

Je nepochybné, že jsem konečně našla své poslání. ... Mamá mi dala k dispozici celé druhé poschodí v našem hotelu a dala pro mě zařídit ateliér.⁴⁷

Autorská řeč je součástí nezbytného pásma vypravěče a v tomto případě se jedná o řeč v er – formě (3. osobě jednotného čísla, z německého slova er = on) často s vnitřními monology. Setkáváme se však také s vyjadřováním v tzv. ich – formě (1. osobě jednotného čísla, z německého slova ich = já) a to hlavně v dopisech, jež jsou součástí děje a také ve dvou kapitolách díla, což by se vzhledem k počtu všech kapitol dalo považovat za sporadické. (Hrabák, 1981)

Marie se zase pustila do tance, ale ne na dlouho; smích i tanec se zdusil v náhlém záchvatu kašle. Rosalie ji chytila pod paži a podepřela ji, celá poděšená chrapláním, jež vycházelo zpod krajkových volánků Mariina kimona, třebaže je slyšela už tolikrát. A tak tam obě stály, dokud Marie nepřemohla záchvat kašle a nepopadla zase dech.⁴⁸

Nakonec jsem se dala do hledání a v jedné skříni jsem pod hraničkou ručníků našla kelímek s dehtem. „ Podívej, Rosalie, který idiot to sem propašoval?“ Rosalie se při mých slovech rozplakala⁴⁹

⁴⁶ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 159 – vypravěč účastník děje, ich – forma, dopis

⁴⁷ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 28 – ukázka z kapitoly psané v ich – formě, deníková forma

⁴⁸ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 11 – řeč v er - formě

⁴⁹ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 78-79 – řeč v ich – formě

Pásmo vypravěče, postav je tvořeno promluvami v přímé řeči, vedenými dialogy, monology i vnitřními monology v přítomném i minulém čase s větami uvozovacími či bez nich.

Dosedl na lůžko.

„Nepochybuj, že tě stála hromadu peněz,“ řekl. „ale proto není o nic hezčí a poctivější. A ta nebesa! Měl bych z toho těžké sny, kdybych pod nimi musel spát denně.“

Léliana se k němu otočila zády.

„Rozepni mi radši háčky na šatech a nech už toho bručení,“ řekla. Podíval se jí na záda, ale neudělal, oč ho žádala. Sklonil se a chytil ji za lem sukni a hrubě jí je vyhrnul. Při pohledu na její dlouhé, ještě selsky pevné nohy v krajkových nohavičkách se v Maupassantovi zvedla nová vlna vzdoru. To intimní a drahé prádlo v něm vzbudilo vztek.⁵⁰

Vdechl vůni pleťové vody, jež mu pronikala šatem a měla lehký příděch éteru, který použil, než zasedl ke stolu. Celá jeho existence byla dvojaká. Chtěl být umělcem – ještě nedávno to někde jasně prohlašoval, no pravda, tehdy u Trappa, říkal to tomu nesnesitelnému Tainovi – a přitom si nedokázal odpustit hru na světáka. A nadto mu tohoto rána ležela v žaludku ještě jedna záležitost...⁵¹

Věděla, že ji tu čeká ... Poslouchej mě, Veroniko ... přicházejí ještě přátelé ... koresponduji z Guy de Maupassantem ... projevuje se jako nepostradatelný ... bouří se mi žaludek ...hubnutí pokračuje⁵²

⁵⁰ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 53 – promluva v přímé řeči, dialogu, přítomný čas, věty uvozovací

⁵¹ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 115 – vnitřní monolog

⁵² VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvky promluv v přítomném čase s. 120-121, 158-159

5 Jazykový plán

Analyzované dílo je do českého jazyka přeloženo, v tomto případě Olgou Krijtovou. Překladatel tvoří mezičlánek mezi autorem, jenž dílo vytvořil a mezi vnímatelem, jemuž je dílo zprostředkováváno. Úloha překladatele je důležitá hlavně proto, aby vytvořil znakový systém, který by co nejpřesněji vyjádřil kvalitu originálu. Musí při tom zachovávat určitá pravidla a stadia překladatelské práce. Ta má tři etapy: pochopení předlohy, interpretace předlohy a přestylizování předlohy. (Levý, 2012)

Dílo nelze překládat slovo od slova, má-li se uchovat hodnota originálu. V prvních dvou etapách lze říci, že se jedná spíše o odbornou práci, třetí etapa je etapou tvůrčí. Překlad je tedy odborná práce i umění. V každé knize je navíc uvedeno vydání, které bylo východiskem překladu jako součást nakladatelských údajů (Levý, 2012) – Ženojed byl přeložen z holandského originálu *De vrouweneter*, vydaného nakladatelstvím Em v Amsterdamu roku 1977.

Překlad poté vstupuje do národní literatury, do jejíhož jazyka byl přeložen a může do ní přinést i určité podněty (Petrů, 2000).

Literární dílo je autorovým odkazem. Dá se ale považovat za polotovar, v němž četba funguje jako „udělej si sám“. Čtenář se snaží porozumět textu a vytváří si vlastní závěry. Při interpretaci literárního textu se závěry čtenářů mohou podobat v tom, co je dáno termíny. Vlivem individuální zkušenosti ale bude mít každý svůj osobní prožitek. (Štochl, 2005)

Četba je zodpovědná aktivita čtenáře směřujícího ke správnému porozumění díla. V okamžiku kdy začneme číst, zahajujeme proces, kdy interpretace čteného je jednou z fází porozumění textu. Autoři se mnohdy nestačí divit, co všechno jsou čtenáři v textu schopni nalézt. (Štochl, 2005).

Překlad využívá lexikálních prostředků našeho národního jazyka – převážná část je psána ve spisovné řeči, považované za základní zdroj. Velmi sporadicky se objevují slova nespisovná z oblasti obecné češtiny, která mají za úkol přiblížit prostředí, charakterizovat hrdinu atd.

„ Nevěděla jsem, Guy, že existují takoví – býci jako ty.“ ... dopisů habaděj ... není nic víc, než námezdný škrabal ... všiváci ...⁵³

⁵³ VRIES, Theun de. *Ženojed.*, úryvek z knihy s. 151, s. 220, s 19

K ozvláštňení slovní zásoby jsou aplikovány rozličné základní jazykové prostředky:

Kolokvialismy – hovorová slova, nepatřící do spisovného jazyka (jak jsem se již zmínila v celém díle je těchto slov opravdu velmi málo, dala by se spočítat na prstech jedné ruky).

Pomilováníhodná meruňková tlamička

Termíny – slova označující odborné výrazy patřící nějakému oboru (zde malířství)

Črty, ateliéroví malíři ...

Archaismy – slova zastaralá, dnes běžně nepoužívaná díky novým ekvivalentům. Bývají využívány jako charakterizační prostředek doby.

Školomet, apatykáři, souchotiny, antišábr ...

Biblisty – blízké slovům zastaralým, vycházející z náboženství.

Oltář, ikonostas, ikona, bohorodička, saktristie, zvěstoval ...

Meliorativa – slova lichotivá.

Mamuško, anděli, miláčku, Dinočko ...

Nutné pro jazykovou výstavbu je také funkční využití tropů a figur. Tropy jsou tzv. obrazná pojmenování. (Petrů, 2000; Sochrová, 2004). Patří mezi ně:

Metafory – přenesení významu na základě podobnosti např. tvaru, barvy, umístění, rozsahu, funkci...

„Zde je žebřík, po němž sestupují k smrtelníkům andělé s Kristovou útěchou“ pokynul vzhůru rukou k nebi ...

Pendlovky odbily stříbrně, stojací hodiny bronzově ...

Přirovnání – pojmenování přirovnávaného jevu.

židle vypadaly jako ze zlata ... dveřmi padalo světlo jako by někdo rozžehl lampu a přehodil přes ni jemný šátek ...dlouhý župan kolem ní vlál, vypadala v něm jako obrovský motýl ... vlasy vyčesané jako císařskou korunu ...

Eufemismy – slova zjemňující nepříjemné věci.

pomátla otcí hlavu (svedla ho) ...myslela jsem si, že jsme náš rozpor pochovali ... nečistota v duši ... přišel v náladě (opil se)... políček (facka) ...

Personifikace – abstraktním věcem se připisují vlastnosti a schopnosti lidského jednání.

kostelní zvon hlaholil ze sousední ulice ...jasné barvy ho bodaly do očí ...

Ironie a sarkasmus – přetvářka, která má v situaci opačný význam; sarkasmus je vystupňovaná ironie, kousavost.

„Některým z vašich hostů je snad známo, jak si troufám předpokládat, že mám k smrti rád maškarády a převleky. Je to má úchylka, kterou mi, jak doufám, prominete. „ Znovu se s princeznou změřili pohledem ...

Epiteton - básnický přívlastek, nezpřesňuje, pouze provokuje představivost trop

dlouhé, sametové řasy ... vysoké, třpytné poháry ... měkká, voňavá meruňka ...

Figury nemění na rozdíl od tropů významy slov a dodávají textu výraznost (Petrů, 2000; Sochrová, 2004). V díle se nejčastěji objevují figury opakovací a syntaktické:

Epifora - opakování slov na konci vět

Smělá? Ano, Připadám si smělá! ...Přišel dopis. Zase dopis. ...

Epizeuxis - opakování slova několikrát za sebou

Dneska, dneska – s tou jistotou vstávala! – dneska tam bude odpověď' ...

Anafora – opakování slova na začátku vět

Rosalie mohla být už dávno zpátky! Rosalie s bystrou cikánskou hlavičkou ... Marie jí vyšla rychle naproti; málem se srazily na prahu salónu a předpokoje. Marie vtáhla Rosalii ...

Syntaktické figury:

Apoziopese a elipsa – přerušené, nedokončené výpovědi, vypuštění části textu, který navozuje představu, nebo jde doplnit. Asi nejčastější jev analyzovaného románu. Snad na každé straně se jedna z těchto figur objevuje.

Myslela jsem si, že jste náruživější...Odpověděl (...) salvy, až to pronikalo do morku kostí..., třebaže (...) potřebuji peníze, maman... Objednala jsem

Další možnosti jak učinit dílo zajímavější a přitažlivější je samozřejmě práce se samotným textem: proložení textu kurzívou, tučně, měnit velikost písma. Například prostředí Francie je charakterizováno také využitím francouzštiny psané kurzívou (cochon, madame, maman...).

Jazykové jevy, které má autor literárního díla k dispozici je možno různě kombinovat, vytvářet možnosti. Jejich zásoba je posléze relativně nevyčerpatelná. Autor vybírá jazykové prostředky podle: aktuální funkce, nutnosti najít odpovídající výraz, ke zvýšení účinku zobrazené reality. U mnoha autorů poté dochází k opakování užívání prostředků, na jejichž základě lze mnohdy určit autorství - styl autora. (Petrů, 2000)

Závěr

Pouhé čtení textu neexistuje, text musí být nějakým způsobem interpretován. Za interpretaci považujeme čtení směřující k výkladu smyslu literárního díla. Interpret dílo hodnotí, odkrývá hodnoty, je mu dána nezávislost v tom, jak dílo zhodnotí. Z toho vyplývá, že hodnota je zcela závislá na čtenáři. Příhodná a krásná slova, na která jsem po celou dobu myslela, použil ve svém díle Literární rozmanitosti Paul Valéry:

„Dílo, které jsem opustil, mi už nepatří: je stejně moje jako čtenářovo. A nikde není psáno, že moje interpretace je lepší než interpretace jeho“ (Valéry, 1990, s. 278)

Čtenářova interpretace se tedy může lišit od autorova závěru. Žádná interpretace ale není poslední, absolutní, vyčerpávající. Interpretaci tvoří určité součásti (druh, žánr, styl, jazykové prostředky...). Předpokládáme, že žádný autor nenapíše dílo, jemuž by porozuměl či neporozuměl ani jediný čtenář. Při interpretaci vlastně rozvíjíme hypotézy a ty se mohou často ukázat jako nesprávné. Proto ani já netvrdím, že má interpretace je jediná a správná. Věřím, že kdokoli další by dílo analyzoval jinak, přistupoval by k němu z jiných směrů, úhlů a pohledů.

Cílem závěrečné bakalářské práce bylo právě analyzovat a interpretovat románové dílo nizozemského spisovatele Theuna de Vriese. Před samotnou analýzou jsme nejprve čtenáře krátce seznámili s historií národní nizozemské literatury a možnostmi, jak se jí přiblížit v našich podmínkách. Sestavili jsme stručnou biografii a bibliografii tvůrce.

Poté jsme již přistoupili k přímému rozboru. Stanovili jsme si dle indicií literární druh (žánr) společně s žánrovou variantou a jejím zaměřením Kapitola tematického plánu upřesňuje titul, motivy, témata, námět a ideu díla. Zhuštěný děj informuje o čem román skutečně je. Téma postav a prostředí vymezujeme a zároveň dokládáme přímými úryvky textu knihy. Kompoziční výstavbu charakterizujeme formou, autorskou perspektivou, vnitřním a vnějším členěním. Poslední jazyková část se zabývá konkrétními jazykovými prostředky, jež autor v díle užívá. Vzhledem k faktu, že dílo je překladem věnujeme se také této problematice.

K vypracování bakalářské práce jsme použili množství dostupné tištěné literatury v podobě slovníků, encyklopedií, naučné literatury různých autorů zabývajících se danou oblastí a romány samotného autora. Pracovali jsme také s internetovými zdroji: s jednotlivými

webovými stránkami, kulturními periodiky, všeobecnými informacemi či rešeršemi z knihoven. To vše jsme doplnili vlastními myšlenkami a názory.

Cíl, který jsme si na počátku stanovili, se nám podařilo splnit. Informace mohou využít další studenti k vlastní interpretaci, k obohacení svých znalostí o nizozemské literatuře nebo k následnému porovnání s mou prací.

Čtenářům se zájmem se o netradiční zpracování historického románu tuto knihu ráda doporučím.

Použitá literatura a zdroje:

HEGR, Ladislav a kolektiv autorů. *Slovník spisovatelů: Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko, Island, Nizozemí, Belgie*. Praha: Odeon, 1967. ISBN 01-071-67.

HRABÁK, Josef. *Čtení o románu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, 327 s., 16 s. příloh.

JURIČEK, Jan a kolektiv autorů. *Malá encyklopédia spisovateľov sveta*. 1. vyd. Bratislava: Obzor, 1978, 642 s. ISBN 65-036-78.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, 367 s. Dílna (Československý spisovatel), sv. 10. ISBN 978-808-7561-157.

Malý encyklopedický slovník A-Ž. 1. vyd. Praha: Academia, 1972, 1455 s. ISBN 21-082-72.

MAREK, Vlastimil. *Theun de Vries*. [online]. 1. vyd. Praha: Dharma Gaia, 1999 [cit. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://vries.php5.cz/>

MOCNÁ, Dagmar. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, 699 s. ISBN 80-718-5669-X.

Ne-Be [online]. Praha, 2005 [cit. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://www.ne-be.cz/doc/2005-1.pd>

NE-BE: Společnost pro nizozemskou a vlámskou kulturu. *NE-BE: Společnost pro nizozemskou a vlámskou kulturu* [online]. [cit. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://www.ne-be.cz/casopiscz.html>

Ottova encyklopedie A-Ž. Vyd. 1. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004, 1144 s. ISBN 80-736-0014-5.

PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000, 187 s. ISBN 80-858-3944-X.

SEDLÁČKOVÁ, Lucie. *Klasici nizozemské literatury v současných českých (a slovenských) překladech*. Čtenář: Měsíčník pro knihovny. 2008, roč. 60, č. 7/8, s. 238-239, 249
Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. 1. vyd. Praha: Academia, 2001, 647 s. ISBN 80-200-0493-9.

SOCHROVÁ, Marie. *Literatura v kostce: pro střední školy*. 4. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2004, 88 s. ISBN 80-720-0965-6.

ŠTOCHL, Miroslav. *Teorie literární komunikace*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2005, 218 s. ISBN 80-869-0309-5.

VALÉRY, Paul. *Literární rozmanitosti*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1990, 284 s. Eseje (Odeon), sv. 2. ISBN 80-207-0175-3.

Venerologie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Venerologie>

Vlámsko. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vl%C3%A1msko>

VRIES, Theun de. *Haydnova hlava*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1990. Klub čtenářů (Odeon), sv. 623. ISBN 80-2070146x. (Doslov Olga Krijtová)

VRIES, Theun de. *Pán mezi lidmi*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1960, 496 s. ISBN 32883-10456. (Doslov Olga Krijtová, 1998)

VRIES, Theun de. *Ženojed*. 1. vyd. Praha: Lidové nakladatelství, 1981, 252 s. ISBN 26-060-81

Přílohy

1. Fotografie spisovatele Theuna de Vriese
2. Portréťová fotografie spisovatele Theuna de Vriese
3. Přebal knihy Ženojed
4. Mapka Nizozemí
5. Hommage to Theun de Vries, (Pocta), Oldřich Kulháněk

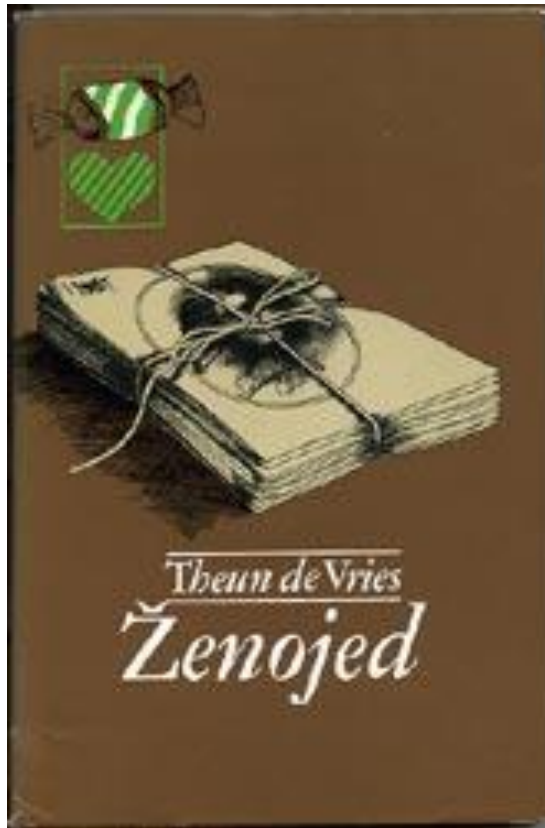
Obrázek č. 1. – fotografie spisovatele Theuna de Vriese

Zdroj: <http://www.sp.nl/nieuws/tribune/200307/interview.stm>

Obrázek č. 2. – portrétová fotografie spisovatele Theuna de Vriese

Zdroj: <http://www.literatuurplein.nl/persdetail.jsp?persId=12516>

Obrázek č. 3 – přebal knihy

Zdroj: <http://vries.php5.cz/zenojed.html>

Obrázek č. 4 – mapka Nizozemí

Zdroj: <http://vries.php5.cz/domov.html>

Obrázek č. 5 – Hommage to Theun de Vries (Pocta), Oldřich Kulhánek

Zdroj: <http://www.artvalue.com/>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Petra Huppertová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jaroslav Vala, Ph. D
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Analýza románu – Theun de Vries Ženojed
Název v angličtině:	Analysis of the novel - Theun de Vries "De vrouweneter"
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá analýzou románu nizozemského autora Theun de Vriese Ženojed. První část obsahuje historii nizozemské literatury a autorovu biografii a bibliografii. Druhá část se podrobně věnuje v několika kapitolách analýze románu.
Klíčová slova:	Theun de Vries, analýza románu, Ženojed, nizozemská literatura, Guy de Maupassant, Marie Baškircevodá, historický román
Anotace v angličtině:	The thesis analyses De vrouweneter, a novel by a Dutch writer Theun de Vries. The first part of the thesis contains history of Dutch literature, the author's biography and bibliography. The second part deals with the novel's analysis in detail.
Klíčová slova v angličtině:	Key words: Theun de Vries, a novel analysis, De Vrouweneter, Dutch literature, Guy de Maupassant Marie Bashkirtseff, a historical novel
Přílohy vázané v práci:	fotografie
Rozsah práce:	40
Jazyk práce:	čeština